

Economische hervormingen in de eurozone

INTERNATIONAAL

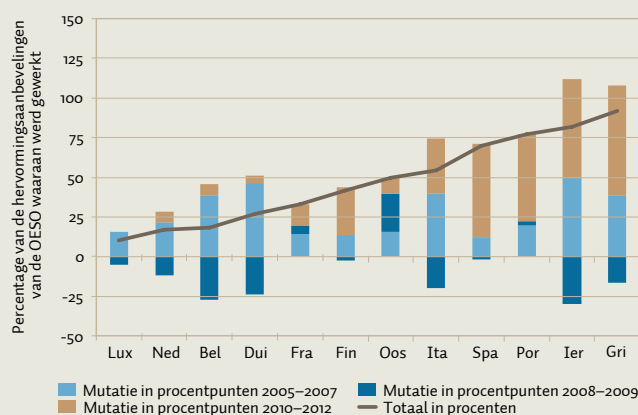
Onlangs publiceerde de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) haar jaarlijkse studie *Going for growth*. De figuur toont de mate waarin eurolanden momenteel werken aan de beleidsaanbevelingen van de OESO. Dit zijn enkel aanbevelingen en geen taakstellingen, wat kan verklaren dat zij in het tijdvak 2005–2007 slechts in beperkte mate werden opgevolgd. Met het uitbreken van de bankencrisis in 2008 en de Grote Recessie van 2009 legden de eurolanden zelfs nog minder nadruk op hervormingen. Hervormingen kunnen op korte termijn economisch pijnlijk zijn, terwijl op dat moment het ondersteunen van de bankensectoren en de economische activiteit voor beleidsmakers de hoogste prioriteit genoot. Vooral de perifere landen van het eurogebied hebben sindsdien echter aanzienlijk meer werk gemaakt van de hervormingsaanbevelingen van de OESO. Dit gebeurde zowel als onderdeel van formele steunpakketten (Griekenland, Portugal en Ierland) als onder druk van de financiële markten en de overige eurozonelidstaten (Spanje en Italië).

De jongste cijfers van de OESO tonen dat Griekenland en Spanje in 2011 en 2012 onverminderd gehoor gaven aan de beleidsaanbevelingen ten opzichte van het tijdvak 2010–2011. Voor de Grieken geldt dat zij de draad van het bezuinigings- en hervormingsprogramma weer hebben opgepakt sinds de verkiezingen van begin 2012. Voor Spanje geldt dat zij bijvoorbeeld intensiever hebben hervormd in de arbeidsmarkt en op dat vlak begin 2012 een hervorming hebben doorgevoerd die veel omvangrijker en ingrijpender was dan de inspanningen die in 2011 al werden geleverd. Zowel de OESO als het IMF spreekt op basis van de jongste

Spaanse hervormingen van een significante verbetering van de arbeidsmarktinstuties.

Ten slotte valt op dat Frankrijk vooralsnog aan slechts een beperkt deel van de beleidsaanbevelingen van de OESO heeft gewerkt en daar in 2012 ook niet veel aan toe heeft gevoegd. Het akkoord tussen de sociale partners in januari 2013 over een Franse arbeidsmarkthervorming is echter bemoedigend. ■ ALLARD BRUINSHOOFD (RABOBANK)

Economische hervormingen

Bron: OESO; Rabobank

De output gap in 2008

MONETAIR & FINANCIËEL

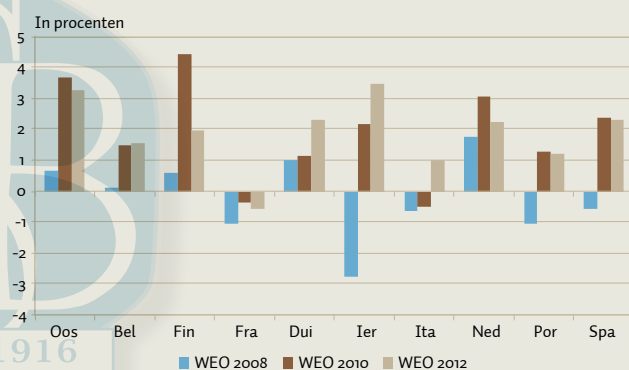
Sinds geruime tijd speelt de output gap een belangrijke rol in het economisch-beleidsproces. De output gap vergelijkt het feitelijke productieniveau met de inschatting van het potentiële productieniveau. Van oorsprong wordt het concept vooral gebruikt voor inflatievoorspellingen. Tegenwoordig speelt de output gap ook in de openbare financiën een rol. Zo is het gebruikelijk geworden het feitelijke begrotingssaldo te schonen voor de stand van de economie (structureel saldo). Landen kunnen in slechte tijden een begrotingstekort hebben en tegelijkertijd een structureel overschot. Dat speelt nu bijvoorbeeld voor Griekenland, waar de Europese Commissie in haar recente ramingen voor 2013 een feitelijk tekort van 4,6 procent bbp voorspelt en een structureel overschot van 1,8 procent bbp.

Tegelijkertijd is de output gap een lastig economisch begrip, dat niet rechtstreeks gemeten wordt. De methodes om de output gap te berekenen zijn controversieel. En het is vrijwel onmogelijk om de output gap *in real-time* goed te schatten, vooral rondom een economische schok.

De figuur laat voor een aantal landen uit de eurozone zien hoe het IMF in verschillende edities van zijn oktoberramingen in de World Economic Outlook (WEO) de output gap schatte voor 2008, het jaar voordat de crisis in alle hevigheid losbarstte. Allereerst valt op dat het IMF in najaar 2008 voor alle landen een lagere output gap schatte dan het nu doet. Voor de meeste landen komt dat hoofdzakelijk doordat het fonds momenteel de potentiële productie lager inschat dan destijds. Vervolgens valt op dat de bijstellingen per land fors verschillen. Voor Nederland is het verschil tussen de schatting in 2008 en die in 2012 van de getoonde

landen op Frankrijk na het kleinst. Dat heeft er mee te maken dat het IMF najaar 2008 al inschatte dat de Nederlandse economie presteerde boven haar potentiële niveau. Voor Ierland daarentegen is de bijstelling van de output gap behoorlijk fors. Het IMF dacht in 2008 nog dat de Ierse economie minder produceerde dan haar potentiële niveau, maar denkt nu juist het omgekeerde. Met de Ierse vastgoedbubbel was in de output gap-cijfers van destijds dus niet goed rekening gehouden. Al met al lijkt de gebruiksaanwijzing van de output gap dan ook: *handle with care*. ■ JANTE PARLEVIET (DNB)

Output gap in 2008

Bron: WEO, 2008; 2010; 2012

De auteur heeft verklaard dit artikel alleen te publiceren in ESB en niet elders te publiceren in wat voor medium dan ook. Het is wel toegestaan om het artikel voor eigen gebruik en voor publicatie op een intranet van de werkgever van de auteur aan te wenden.

Het meten van economische spanning

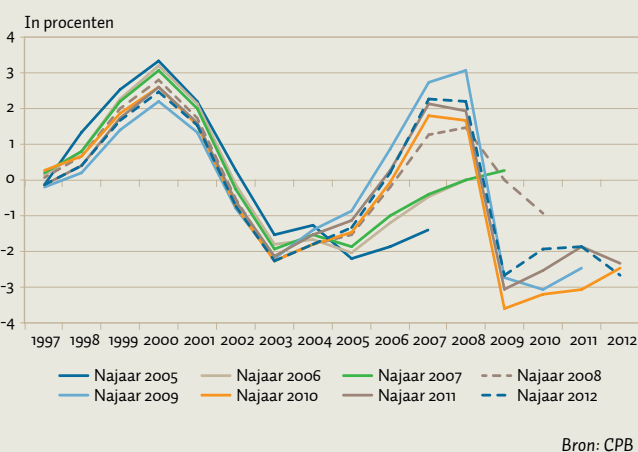
GROEI & CONJUNCTUUR

Een belangrijk advies aan vakantiegangers is om voor vertrek de bandenspanning te meten en indien nodig te zorgen dat de spanning op het juiste niveau wordt gebracht. Bij discussies over economisch beleid is de vraag relevant hoe het met de spanning in de economie is gesteld. Een bekende maatstaf hiervoor is de output gap die aangeeft hoeveel procent de feitelijke productie afwijkt van de potentiële

productie. In de Nederlandse beleidscontext speelt de berekening van de output gap door de Europese Commissie een belangrijke rol in het bepalen van het structurele EMU-saldo.

De figuur laat zien hoe de output gap zich de afgelopen jaren heeft ontwikkeld en dat de onzekerheid over het precieze niveau van de economische spanning groot is. De eerste berekening voor 2007 werd gemaakt in het najaar van 2005 en leverde een negatieve output gap op. In het najaar van 2007 werd ingeschat dat de feitelijke productie vrijwel gelijk was aan de potentiële productie. Op basis van nadien beschikbaar gekomen informatie wordt 2007 nu getypeerd als een jaar van een hoogconjunctuur met een output gap van plus twee à drie. De lage groeiramingen voor de feitelijke productie tijdens de crisis hebben met terugwerkende kracht de potentiële productie ook voor eerdere jaren fors neerwaarts herzien. De oplopende werkloosheid en beperkte groei van de productiviteit na 2009 worden door de statistische filters voor een belangrijk deel als structureel aangemerkt (ook al voor 2009). Zelfs de output gap voor 2000 blijkt na vele jaren nog aan verandering onderhevig, met een bijstelling van meer dan een procentpunt. De huidige inschatting van -2½ procent voor 2012 zou achteraf dus ook nog wel eens op -1 of -4 procent uit kunnen komen. Daarbij moet bedacht worden dat een bijstelling van 1 procent van de output gap gemiddeld een effect heeft van 0,55 procent voor het structurele EMU-saldo. Voor een juiste diagnose van de output gap en de overheidsfinanciën is het daarom belangrijk om ook andere indicatoren in de beschouwing te betrekken dan alleen deze spanningsmeter. ■ **HENK KRANENDONK** (CPB)

Output gap Nederland volgens najaarsraming Europese Commissie

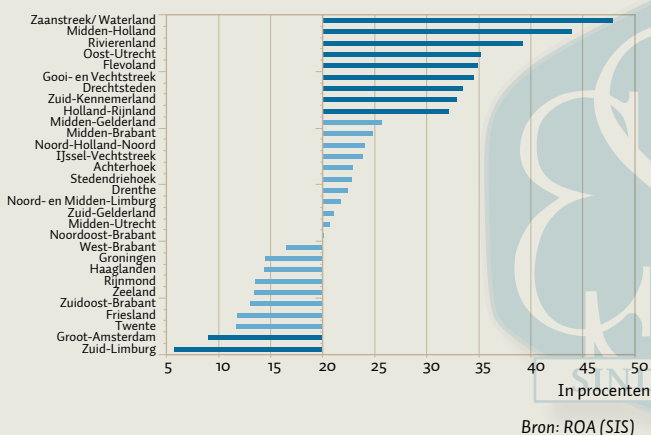
Woon-werkmobiliteit onder mbo-schoolverlaters

ARBEIDSMARKT

De figuur geeft de woon-werkmobiliteit weer van gediplomeerde schoolverlaters van het mbo. Met woon-werkmobiliteit wordt bedoeld dat iemand pendelt tussen de woon- en de werkregio. De arbeidsmarktregio's met een gearceerd balkje in de figuur wijken meer dan één standaarddeviatie af van het landelijk gemiddelde. Afgestudeerden van het mbo nemen ten opzichte van afgestudeerden van het hbo en wo eerder een baan dicht bij huis. Een arbeidsmarktregio

met veel uitgaande pendel wijst erop dat deze regio voor een belangrijk deel voor een of meer andere regio's opleidt. De uitgaande pendel tussen regio's onder gediplomeerde schoolverlaters van het mbo is gemiddeld 20 procent. Dit betekent dat een op de vijf schoolverlaters in een andere arbeidsmarktregio werkt dan waar hij woont. De regionale mobiliteit verschilt behoorlijk per arbeidsmarktregio. Een hoge uitgaande pendel is te zien in arbeidsmarktregio's waar veel keuzemogelijkheden zijn om een geschikte baan te vinden in het nabijgelegen economisch centrum van het land – de Randstad. De grootste pendel wordt dan ook waargenomen onder schoolverlaters in de arbeidsmarktregio Zaanstreek/Waterland, Midden-Holland en Rivierenland, gevolgd door Oost-Utrecht, Flevoland, Gooi- en Vechtstreek, Drechtsteden, Zuid-Kennemerland en Holland-Rijnland. In deze regio's kiezen gemiddeld vier op de tien schoolverlaters van het mbo ervoor te pendelen. Hier staan enkele regio's tegenover waarin een klein deel aangeeft dat de woon- en werkregio verschillend zijn. In Zuid-Limburg (6 procent) en Groot-Amsterdam (9 procent) wordt het minst gependeld. Bij de regio's met een lage regionale mobiliteit kan grofweg een tweedeling gemaakt worden. Er zijn regio's die voor een belangrijk deel begrensd worden door de buurlanden België of Duitsland, zoals Zuid-Limburg, West- en Zuidoost-Brabant, Twente, Zeeland en Groningen. Daarnaast zijn er regio's waar veel werkgelegenheid is waardoor men een baan in de eigen woonregio kan vinden en minder gedwongen wordt om verder te reizen voor de baan. Voorbeelden hiervan zijn Groot-Amsterdam, Haaglanden en Rijnmond.

Uitgaande pendel onder werkzame mbo-schoolverlaters, gemiddelde 2006–2011

■ **DANIËLLE BERTRAND-CLOOTD, FRANK CÖRVERS EN JESPER VAN THOR** (ROA)

De auteur heeft verklaard dit artikel alleen te publiceren in ESB en niet elders te publiceren in wat voor medium dan ook. Het is wel toegestaan om het artikel voor eigen gebruik en voor publicatie op een intranet van de werkgever van de auteur aan te wenden.